

Rada Społeczna przy Arcybiskupie Metropolicie Katowickim
GŁOS O PRZYSZŁOŚCI GÓRNEGO ŚLĄSKA

Restrukturyzacja górnictwa już od kilku dekad jest elementem górnośląskiej rzeczywistości. Jednak skala i tempo dyskutowanych obecnie projektów są odbierane przez wielu mieszkańców Górnego Śląska jako zamiar destrukcji przemysłu węglowego i zamach na śląską tożsamość. W tak skomplikowanej sytuacji społecznej, od której rozwiązania zależą losy naszego regionu, Rada Społeczna przy Arcybiskupie Metropolicie Katowickim zabiera głos w kwestii przyszłości Górnego Śląska.

Rada nie rości sobie prawa do oceny czy do wskazywania jednoznacznych rozstrzygnięć o charakterze technicznym. Pragnie jedynie zwrócić uwagę na kilka ważnych kwestii, odnoszących się do zagadnień gospodarczych, społecznych i kulturowych. Jest to głos podyktowany troską i nadzieją, który nie zamierza ani odwoływać się do resentymentów, ani roszczeniowo domagać się przywilejów. Stanowisko Rady Społecznej to wołanie z Górnego Śląska o dialog i merytoryczną dyskusję nad przyszłymi losami regionu i jego mieszkańców.

+++

Problem, przed którym stoją mieszkańcy Górnego Śląska, to nie tylko kwestia przyszłości przemysłu wydobywczego i energetycznego, rozumianego jako zespół urządzeń o charakterze technicznym, finansowym i organizacyjnym, lecz przede wszystkim przekonanie, że planowane zmiany w niewystarczający sposób łączą się z kompleksową restrukturyzacją całego regionu. Restrukturyzacja górnictwa nie powinna być celem, lecz istotnym narzędziem i okazją do szerszej refleksji nad przyszłością całego Śląska.

Mimo ogromnej skali dotychczasowych reform górnictwa na Górnym Śląsku można mówić o pozytywnych aspektach rewolucji postindustrialnej, która już dokonała się w regionie. Chociaż w ostatnich latach znaczenie przemysłu wydobywczego systematycznie maleje, to jednocześnie rozwijają się alternatywne gałęzie przemysłu. To zjawisko widoczne jest również w zmieniającym się krajobrazie górnośląskim, w którym obok szybów kopalń coraz częściej pojawiają się znaki znanych marek europejskich i globalnych, jak również dynamicznych i nowoczesnych firm krajowych. Doświadczenie ostatnich dziesięcioleci wskazuje, że przynajmniej w aspekcie tworzenia nowych, niezbędnych kompetencji mieszkańcy Górnego Śląska konstruktywnie odczytali i wykorzystali szanse, które niosły przekształcenia. Jednak planowana restrukturyzacja regionu powinna być poprzedzona procesami inwestycyjnymi

w nowe technologie, tworzeniem nowoczesnych centrów wzdłuż ciągów komunikacyjnych, wsparciem dla lokalnych inicjatyw, ułatwieniami administracyjnymi, aby ten kapitał ludzkiej przedsiębiorczości nie został zmarnowany, lecz pomnożony.

Dzisiaj Kościół podziela troski przede wszystkim ludzi znajdujących w górnictwie i w branżach z nim powiązanych podstawowe źródła utrzymania. Oni zaś obawiają się tego, czego nie znają lub nie rozumieją. Skomplikowane pojęcia z obszaru ekonomii, gospodarki czy biznesu (np. ustabilizowanie rentowności i płynności finansowej przez dostosowanie produkcji do potrzeb rynku, kontynuacja integracji górnictwa z energetyką, zapewnienie pokrycia krajowych potrzeb, inwestycje w dotarcie do nowych źródeł, poprawa efektywności wydobywania etc.) nie są kluczem do zrozumienia transformacji, której mieszkańcy Górnego Śląska powinni być podmiotem, a nie przedmiotem.

Każda, nawet najtrudniejsza reforma jest możliwa do przeprowadzenia pod warunkiem społecznej zgody co do jej celów i etapów realizacji. Tego wymagają także zasada poszanowania godności człowieka i statusu obywatela. Pragniemy wskazać, że obecnie skala i czas oddziaływania społecznego planowanych zmian w sektorze górnictwa węgla kamiennego i w całym regionie nie są powszechnie znane. Tymczasem to właśnie trudny do oszacowania koszt koniecznych zmian społecznych jest jedną z tych kwestii, które najbardziej niepokoją mieszkańców Górnego Śląska. Stąd postulat o większą dostępność i przystępność programów dla sektora górnictwa węglowego i dla regionu oraz ich korekt i uaktualnień. Wraz z końcem wydobywania węgla kamiennego, wokół którego przez ostatnie 200 lat zbudowana została tożsamość Górnego Śląska i jego mieszkańców, czeka nas przecież także głęboka przemiana kulturowa, która dotyka tak ważnego dla mieszkańców regionu etosu sumiennej pracy, rzetelności, solidarności i wytrwałości w przeciwnościach oraz umiłowania rodziny i wiary.

Oczywiście ten kod etyczny mieszkańców regionu również podlega ewolucji, a nieraz także destrukcji. Jednak Rada przestrzega przed manipulacją w przestrzeni śląskich wartości, co w medialnych przekazach nie jest niestety rzadkością. Na przykład w środkach masowego komunikowania nadal podtrzymywane są stereotypowe wyobrażenia mieszkańców Górnego Śląska – górników, chociaż multispecjalizacja stała się już faktem, a kolejne generacje realizują się w przestrzeniach nauki, kultury, sztuki, sportu, informatyki oraz wielu innych zawodów związanych z nowoczesnym przemysłem.

W związku z tym pragniemy zwrócić się do mediów zarówno krajowych, regionalnych, jak i lokalnych, aby informując, rzetelnie wypełniały swoje powinności w tym zakresie i pamiętały o wartości misji społecznej i kulturowej, do której są powołane. Poszerzenie kompetencji pracowników, wspieranie i rozwój czystych technologii węglowych, innowacyjność i poprawa

bezpieczeństwa w kopalniach, dywersyfikacja przemysłowego wykorzystania węgla kamiennego, lecz także inicjowanie i prowadzenie debat nad przyszłością Górnego Śląska w Polsce i Europie, propagowanie aktywności w przestrzeni społeczeństwa obywatelskiego oraz jasne formułowanie wyobrażeń, marzeń i postulatów to tematy do dobrej publicystyki, na które Rada pozwala sobie zwrócić uwagę dziennikarzy i redaktorów.

Warto także podkreślać potencjał edukacyjny śląskich uniwersytetów i szkół wyższych. Kierunki kształcenia są ciągle dostosowywane do wymogów współczesnej gospodarki. Niezależnie od tego śląskie uczelnie wyższe wymagają jeszcze znacznego wsparcia finansowego, porównywalnego do innych ośrodków akademickich w kraju. Taką diagnozę stawia także Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego konsultowana niedawno przez Radę Społeczną.

Z wielu względów o charakterze globalnym, krajowym i regionalnym restrukturyzacja przemysłu węglowego przez jego wygaszanie wydaje się nieuchronna. Jednak w imię sprawiedliwości, solidarności i zrównoważonego rozwoju proces ten należy mocniej połączyć z procesem wsparcia dla gmin górniczych, tak aby miasta powstałe na węglu i dla węgla, jako rekompensatę za ponoszone koszty i straty (także te ekologiczne) otrzymały postindustrialną infrastrukturę do wykorzystania na cele naukowe, edukacyjne, społeczne, kulturalne i komercyjne.

Odpowiedzialne oszacowanie skali, zaplanowanie i przeprowadzenie procesu zmian należy do zadań administracji państwowej jako właściciela sektora węglowego. Jak każdy odpowiedzialny właściciel powinna ona zatroszczyć się nie tylko o pomnażanie dobra mierzonego wartościami ekonomicznymi. Odpowiedzialność ta rozszerza się również na materialne i niematerialne dobra kultury, wytworzone przez wieloletnie funkcjonowanie przemysłu górniczego na terenie Górnego Śląska.

Szczególnym podmiotem tejże odpowiedzialności są ludzie. W tym wymiarze pomnażanie dobra wspólnego polega na zapewnieniu możliwości inwestycji tzw. kapitału ludzkiego, uwolnionego na skutek restrukturyzacji przemysłu węglowego, w taki sposób, aby korzyści dla społeczności dotkniętej tą zmianą były większe niż w przypadku kontynuacji działania tego przemysłu w obecnym kształcie.

Odpowiedzialne zaplanowanie i przeprowadzenie zmian wymaga rzetelnego opracowania i konsekwentnego wcielenia w życie kilku programów: 1) zagospodarowania uwolnionych na skutek restrukturyzacji zasobów z uwzględnieniem niezbędnych kapitałów, inwestycji i kompetencji, 2) przebudowy tych kompetencji, 3) stymulacji służących rozwojowi inwestycji w nowoczesnych sektorach gospodarki na terenie Górnego Śląska z uwzględnieniem walorów regionu i społeczności lokalnej, 4) wsparcia dla osób

wykazujących trudności lub niezdolnych do podjęcia nowych zadań i nowych ról oraz 5) istotnego wsparcia dla śląskich uczelni wyższych.

Sukces społeczny i ekonomiczny procesu przekształceń na Górnym Śląsku może i powinien stać się stymulatorem rewolucji postindustrialnej w naszym kraju, a jego warunki to: 1) upowszechnienie wiedzy o celach i poszczególnych etapach planowanych przekształceń, 2) ich ewolucyjne wprowadzanie w życie (długofalowe rozłożenie realizacji w czasie) oraz 3) konsensus polityczny, gwarantujący kontynuację zaplanowanych zmian, konsekwencję i właściwe wykorzystanie środków na ich przeprowadzenie.

+++

Rada Społeczna apeluje do rządzących naszym krajem o odpowiedzialne przeprowadzanie procesu zmiany i wyraża nadzieję, że zagrożenia czy konflikty mogą zostać nie tylko zażegnane, ale przekute w szansę przede wszystkim dla tych, którzy dziś najbardziej się obawiają o przyszłość swoją i własnych rodzin.

Apeluje także do parlamentarzystów reprezentujących wielomilionową rzeszę mieszkańców Górnego Śląska o aktywny udział, w łączności z wyborcami, w procesach legislacyjnych dotyczących przyszłości regionu, a tym samym o roztropne zarządzanie i rozporządzanie procesem nieuchronnej zmiany.

Rada kieruje apel do samorządowców, zwłaszcza gmin i powiatów górniczych, o konsekwentną współpracę w przekształcaniu nieruchomości postindustrialnych na cele stymulujące rozwój lokalny i otwartość na nowe inwestycje, przygotowanie pod nie terenów i ułatwienia dla inwestorów. Konieczna jest również właściwa polityka senioralna.

Rada Społeczna apeluje także do strony społecznej – do związków zawodowych, by zachowały świadomość, że w świetle katolickiej nauki społecznej ich obowiązkiem jest nie tylko obrona praw pracowniczych, lecz także partycypacja, konstruktywne włączenie się w programy restrukturyzacji i modernizacji.

W perspektywie obchodów 100-lecia powstań śląskich i włączenia w 1922 roku części Górnego Śląska w granice odrodzonej Polski warto pamiętać, że przed wiekiem był to jeden z najnowocześniejszych regionów przemysłowych Europy, bogaty nie tylko w zasoby naturalne, lecz przede wszystkim w ludzi, których wiara, duma, godność, wyobraźnia, kreatywność i etos pracy są do dziś mocnym fundamentem tożsamości kolejnych pokoleń. Pamięć o tym wyznacza nam sposób myślenia i troski o przyszłość Górnego Śląska.

Rada Społeczna przy Arcybiskupie Metropolicie Katowickim

Katowice, 21 września 2020 roku